

A «Monumenta Hungariæ Pædagogica» tervrajzához.

A magyar tanügynek minden igaz barátja örömmel üdvözölte azt a tervrajzot, mely egy rég óhajtott eszme megvalósításához, a hazai nevelés és oktatás emlékei összegyűjtésének elősegítéséhez vezet, s melyet dr. Fináczy Ernő Monumenta Hungariæ Pædagogica címen folyóiratunk mult évfolyamának I. füzetében tett közzé.

Azóta a tervrajzzal tudtommal* csak Morvay foglalkozott az Országos Tanáregyesületi Közlöny XXXIX. évf. 21. számában, kiemelve a Monumentából származó erkölcsi hasznot, hogy «történeti alapon bizonyos jogfolytonosságon kialakuló nemzeti középiskolának megteremtéséhez foghatnánk.»

Nagy munkával állunk szemben: teremteni, maradandót alkotni jelentéktelen, majdnem semmi előzmény után! Ezzel számol a tervrajz s a körültekintő, részletekre is kiterjedő figyelem a tervezőt di-eséri. Csupán csak a tervezet egy-két pontjára volna némi észrevételem.

A 2. pont a gyűjtés körével foglalkozik. Azt hiszem, ezt a kört kibővíthetnők a magyarok külföldi iskolázásával, tekintve, hogy számos magyar ifjú külföldön szerezte meg azokat az ismereteket, amelyeket később itthon, mint tanár értékesített. Az akadémia kiadásában megjelenik ugyan «Magyarországi tanulók külföldön» című gyűjtemény, ez azonban alig terjed túl a névsoron. Levelezésük figyelmet érdemel, mert gyakran tanulmányaikra vonatunk belőle következtetést. Ilyen emlékeket főleg a protestáns egyházak, főiskolák s főurak levéltáraiban találhatunk s magam is ismerek a br. Radvánszky-család levéltárában a XVIII. századból mintegy 200 ilyen levelet, amelyek közül nem egyet írt Tomka-Szászky s más magyar ifjú, később író vagy tanár, Radvánszky Lászlónak, mint a Bohuss-alap kezelőjének.

A tervezet 3. pontja a gyűjtés anyagával foglalkozik. A felsorolás részletes és kimerítő, talán sok is, legalább is több, mint a megnyit egy keletkező vállalat elbir. Hiszen a törvényeket ismerjük, sőt Márkus Dezső Corpus Juris-ának bilinguis kiadásához részletes index is készült. Újra nyomtatásukra akkor is kerülhet sor, midőn az illető törvény hozatalára vonatkozó anyag összegyűjtve kiadatik. Azt hiszem, tanulságosabbak az eredménynél, a törvéynél, az előzmények, a tárgyalások, mert megismerhetjük belőle, milyen körülmények tették

* Vidéken csak a rendelkezésünkre álló ismertebb folyóiratokat kíséreltem figyelemmel.

szükségessé a törvény létesítését s milyen szempontok vezérelték törvényhozó eleinket azok megalkotásában.

Talán még szűkebb markuaknak kell lennünk a «ma már nagyon ritka és neveléstörténeti szempontból kiválóan fontos pædagogiai művek és tankönyvek utánnomatai»-val. Mit ér egyes tankönyvek ismerete, ha nem ismerjük azt a pædagogiai humust, amelyből sarjadzott; korát, amelyben virágzott? E nélkül pedig hatását sem tudjuk kellőképen méltányolni. Közeli példát idézek, az előző évben megjelent s a Magyar Pædagogia ez idei évfolyamának I. füzetében méltatott Losontzi István életrajzát. «Hármas kis tükör» című művét régóta ismertük; alapos, kimerítő s megérdemlett méltatása ez ideig mégis elmaradt, mert szerzőjének életkörülményei s korabeli oktatásügyünk viszonyai ismeretlenek valának előttünk. A nyomtatásban már meglevő művekre tehát csak akkor gondolhatunk, ha a kéziratban levőkkel végeztünk. Addig pedig a Hellebrandt-féle bibliographiához készíttessünk inkább egy pædagogiai repertoriumot, amint azt Imre Sándor folyóiratunk 4. és 5. számában elkezdte.

Szintén az anyagi erő megtakarításával járna, ha az 5. pontban említett bilinguis kiadást elejtenők. Miért csatoljunk a magyar nyelvű emlékekhez latin, német vagy francia fordítást s viszont az idegen nyelvűekhez magyart? Aki behatóan akar foglalkozni velük, az eredeti szöveget használja; arra nézve pedig, hogy a külföldet tájékoztassuk a magyar nyelvű emlékekről, elegendő egy rövid összefoglalás, vagy a tájékoztató bevezetésnek latinra avagy más idegen nyelvre való fordítása. Ily módon két annyi anyag kerülhet kiadásra a tervezetbe felvett 4000 koronából, amit ugyan takarékosan kell beosztani, ha a mindegyre emelkedő nyomtatási és másolási költségek is esetleg belőle fedeztetnek.

Még a levéltárak (4. pont) felkutatásához volna észrevételem. A szerkesztő-bizottság buzgalma s a levéltárak tulajdonosaihoz intézendő kérelem minden esetre eredménnyel jár, ahol elenchus és hozzáértő egyén van. Volt azonban alkalmam több vidéki levéltárat látnom, használnom, sőt rendeznem is s azért jól tudom, mit lehet remélni a felkérésekből és tudakozódásoktól. Számos levéltárat csak jogi szempontból rendeztek s mellette van a levelezés, meg a sok mindent felölelő, tutti-frutti limbus, ha ugyan a régi jó elődök és fiskális levéltárnokok az okleveleknél egyebet is megkiméltek. Ajánlatosabb tehát, ha a Magyar Történelmi Társulat vagy az Erdélyi Múzeum Egylet vidéki kirándulásaihoz csatlakozik a szerkesztő-bizottság, — remélhetőleg e korábbi jó szokás ismét feléled — s akkor számos becses emlékekkel gazdagodik a gyűjtemény. Arra azonban ritkán számíthatni, hogy anyagának kész jegyzékét küldi majd el egy-egy levéltár.

Szólhatnánk még a főleg korábbi időkből való, egyes, elszórt adatokról; ezeket azonban csoportosítva majd elhelyezi a szerkesztő, bizottság a Monumenta Hungariæ Pædagogica valamelyik osztályában amelyeknek felállítását az anyag sokfélesége, — szerény nézetem szerint — szükségessé teszi.

A megkezdett munka sikerében nem kételkedhetünk, mert olyan kiváló emberek állanak élén, hogy az eredmény el nem maradhat s így remélhetjük, hogy a terv sikerültével a magyar nevelés és oktatás történetének új korszaka nyílik meg. Üdvözljük a tervezet készítőjét gondos munkájáért s fáradozásáért.

Dr. Závodszy Levente.